

Hundre år med assimileringpolitikk har ført til at det sørsamiske språket er svært utrydningstruet:

Sørsamisk hjemlengsel

Samsiske internatskoler har gått fra å være verktøy i forforskningen av samene til å bidra til gjenreisningen av det sørsamiske språket. I teaterstykket «Tjiddjie» møter vi en tidligere internatelev.

TEATER

Av Julia Martincic

Da jeg først begynte med disse intervjuene minn jeg hvor ustende jeg har vært om den vanskelige historien til samene og for forskningspolitikken, sier teaterregissør Ane Aas.

I hennes teaterstykke «Tjiddjie», som får premiere på Olavfestdagene i Trondheim i morgen, møter vi en ung samsk kvinne som prøver å fange seg med en oppvekt på en sørsamisk internatskole på 1990-tallet. Forestillingen er basert på intervjuer med tidligere internatelev.

Motsatt ambisjon

De samske internatskolene har vært en sentral del av for forskningspolitikken som preget samenes liv fram til etterkrigstida. På 1990-tallet, ble internatskolene brukt for å isolere samske barn fra opphavsmiljøet sitt for å mer effektivt assimilere dem.

Som resultat av et dreyt århundre med assimilering av samer i Norge, er det sørsamiske språket ansett som et sterkt utrydningstruet språk av Unesco. Det antas at det kun finnes 150 mennesker i Norge som snakker sørsamisk i dag. Forskjellen mellom det nordsamiske og det sørsamiske språket tilsvarer forskjellen mellom norsk og islandsk.

Men siden 1950-tallet har Norge fått to internatskoler som snarere enn å assimilering som mål, har hatt ambisjoner om å redde det sørsamiske språket. Hit har sørsamer blitt sendt for å gjennevinne språket sitt.

Teaterregissør Ane Aas forteller at de dårlige erfaringene bestoforedregenerasjonen fikk ved internatskolene på midten av 1900-tallet også gikk ringvirkninger for den neste generasjonen.

«Barna til de som ble sendt på internatskole for å avlære seg norsk snakket ikke selv å gå på internatskole, forteller Aas.

Det til tross for at skolene på dette tidspunktet ikke len-

FAKTA

Sørsamer:

- Betegnelse på den samske folkgruppen som lever i området fra polarsirkelen i nord til Hedmark i sør på norsk side.
- Det er anslått at det bor rundt 700 sørsamer i Norge og Sverige. I Norge regner man med at det er rundt 150 som snakker sørsamisk.
- Unesco anser det sørsamiske språket for å være sterkt utrydningstruet. To skoler i Norge underviser i språket: Gaskel-Norjens skule i Sørkisa og Gaskel-Norjens Saemien skule i Hatfjelldal.

ger hadde til hensikt å assimilere samene, men snarere styrke deres språk og kultur.

– Det førte til at den generasjonen mistet mye av språket, sier Aas.

Til gjengjeld valgte denne «tapte» foreldregenerasjonen å sende barna sine på internatskole på 1990- og 2000-tallet, forteller hun videre.

Positiv skoleopplevelse

I teaterstykket forsøker regissør Ane Aas å fange nyanse i livet på internatskolene som sørsamene ble sendt til for å lære språket sitt. Det har resultert i en forestilling som fletter sammen skuespill, teat, perkusjon, dans og joik.

– Forestillingen krevde mer enn bare teater når temaet er så komplekst. Jeg ville vise at når man er barn så har man ikke alltid ord for det man opplever. Man har bare en kropp som gjennomlever situasjonen, sier Aas.

Jøiking i forestillingen er det Charlotta Kappfjell som står for. Hun er tidligere vokalist og joiker i det første sørsamiske bandet i Tjongsjokke. Hun jobber også som lærer og driver reindrift i Vestre Namdal. Som lærer bruker hun jøiken som et pedagogisk hjelpemiddel i undervisningen.

– Joiken symboliserer og representerer det samske i den forestillingen. Det er en helt egen form for kommunikasjon, sier Kappfjell.

Hun gikk selv på den sørsamiske internatskolen Tårnaby i Sverige på 1980-tallet. Å jobbe med denne forestillingen

LIVET PÅ INTERNAT: I teaterforestillingen «Tjiddjie» møter vi en sørsamisk kvinne (Marja Lisa Thomasson) som forsøker å farse seg med sin oppvekt på sørsamisk internatskole

FOTO: ERIK BØRSTEDT, SYNLOG

ger har vekket minner fra hennes egen tid på internat. Som ung jente på fette år, gikk det ofte lang tid før hun så foreldrene igjen.

– Jeg husker faktisk en gang da faren min skulle komme for å hente meg at jeg ikke kjente ham igjen.

Kappfjell forteller at assimileringen av samer er et vanskelig og sårt tema, men at opplevelsen hennes av å gå på internat var berikende og positiv, også i ettertid.

– Hadde jeg ikke gått på den skolen så hadde jeg ikke hatt den store familien som

jeg har i dag. Man blir som søsken når man går på internat, sier Kappfjell.

Undervist i sørsamisk

Bjørn Erik Davidsen, rektor ved Gaskel-Norjens saemskolen i Hatfjelldal, sier de ser stor interesse for det sørsamiske språket. Skolen har ikke lenger elever boende på internat, men tilbyr fjernundervisning og samlinger for rundt 50 elever ved 25 skoler i 16 kommuner.

– Disse skoleene er svært viktige for overlevelsen av sørsamisk. Det er jo et språk

som har vært der i mange år, og det er mange som har en sterk tilknytning til det, sier Davidsen.

Om Norge opplever en grensning av sørsamisk, er han derimot litt usikker på.

– At det er utrolig stor interesse for å lære seg sørsamisk fører ikke nødvendigvis til at det blir brukt så mye mer i praksis. Språkkarener finnes jo knapt. Du kan ikke gå i en butikk og få med noe på sørsamisk. Det finnes ikke en avis eller et radioprogram heller, sier Davidsen.

© 2016 foretso regjeringen at

Gaskel-Norjens Saemien skule skulle bli lagt ned. Men etter store protester ble det besluttet å heller satse på utbygging og større rekkevidde i det revinderte budsjettet.

– Da vi ble truet med nedleggelse, opplevde vi et helt enormt engasjement. Kunnskapsdepartementet har smudd 180 grader, og vi merker absolutt noe til denne salinga, sier Davidsen.

Skolen skal ikke lenger kun ha grunnskoleundervisning, men har fått bevilget støtte til å satse på generell undervisning for alle med en

interesse for det sørsamiske språket.

I Norge har barn rett til samsk språkopplærning i dag. De fleste i Norge lærer nå samsk via nettet.

Vil åpne opp for mer snakk

For regissør Ane Aas er det viktigste med forestillingen «Tjiddjie» å motivere folk til å ta seg tid til å lære om sørsamer og historien deres.

– Jeg tror at man må snakke om ting som ikke blir snakket om og at vi er nødt til å fortelle om det som har blitt fortiet, sier Aas.

Hun håper og tror at forestillingen kan treffe en nerve også hos dem som ikke selv har erfaring fra internatskoler.

– I løpet av samtalen merket jeg at det også var mye universell tematikk i det å bo på internatskole som små barn. Så stykket handler også mye om å savne hjemmet og en mor, sier regissøren.

Tittelen «Tjiddjie» betyr mamma på sørsamisk.

– Jeg håper at jeg, som en som kommer utenfra, forteller historiene deres på en god måte, sier regissør Aas.

Julia@Klassekampen.no